diskusí, jež se týkají otázek globální spravedlnosti, globálního konstitucionalismu a globálního vládnutí.

Josef Velek

Druhý život originálního myslitele

Karel Stibral – Bohuslav Binka – Naďa Johanisová: John Ruskin a příroda

Brno–Praha, Masarykova univerzita–Dokořán 2011. 197 s.

Britský myslitel John Ruskin patřil k nejvlivnějším postavám evropské kultury 19. století, jeho myšlenkám se dostalo vřelého ohlasu nejen doma, ale i daleko za hranicemi Anglie. O to větší je zapomenutí, v němž se ocitl v druhé polovině století dvacátého. Zapomenutí, které s výjimkou Británie zasahuje i akademický svět.

Tím větší uznání si zaslouží, pokud na ruskinovské téma vznikne kvalitní monografie, jak se to podařilo trojlístku brněnských autorů, Nadě Johanisové, Karlu Stibralovi a Bohuslavu Binkovi. Všechny spojuje nejen společné působiště, tj. Katedra environmentálních studií Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity, ale i zájem o vztah k přírodě v dějinách evropského myšlení. Zatímco Bohuslav Binka na něj pohlíží z perspektivy filosofie, zejména etiky a dějin vědy, Karel Stibral z pohledu estetiky a dějin umění, Naďa Johansiová jej reflektuje v zorném poli sociální ekologie a alternativní ekonomie. Z týchž sobě vlastních perspektiv autoři pohlížejí i na myšlenkový svět a dílo Johna Ruskina. Kdo by však čekal (což naštěstí již předem vylučuje odborné renomé autorů) nudné a dnes žel tolik žádané nekritické environmentalistické filosofování bez řádu a nosné myšlenky, bude mimořádně příjemně překvapen. Třebaže autoři poměrně skromně nazvali svou publikaci *John Ruskin a příroda*, jedná se ve skutečnosti o kvalitní a poměrně komplexní ruskinovskou monografii, v dané podobě v podstatě první, jaká v českém prostředí vznikla.

Po úvodní kapitole, podávající stručný, ale hutný a faktograficky vyčerpávající nástin Ruskinova života a díla, následují stěžejní kapitoly analyzující tři nejzákladnější proudy Ruskinova díla, totiž filosofii přírody (Bohuslav Binka), estetiku a dějiny umění (Karel Stibral) a sociální a environmentální myšlení – včetně toho, co bychom dnes nazvali sociálním aktivismem (Naďa Johanisová). Třebaže leitmotivem všech těchto studií je Ruskinův pohled na přírodu, autoři se dotýkají všech stránek jeho díla, včetně teologických úvah, geologie, památkové péče, akademického působení, politických postojů i vlastní malířské tvorby. Ačkoliv se o tom explicitně nezmiňují, jako by mimochodem se pouštějí i do kvalitní sémantické a stylistické analýzy jeho textů. Vytvářejí tak plastický obraz duchovního světa osobnosti, která je šíří svých zájmů a rozhledu, stejně jako rozporuplností vlastních názorů i životních peripetií prakticky nezařaditelná do jakékoliv ideové či stylové škatulky. A jako

každá skutečná osobnost složitá natolik, že byla stejně tak zatracována i milována – a to současně lidmi nejrůznějších názorů a myšlenkových proudů.

Za přínos monografie pokládám fakt, že ačkoliv autoři nezakrývají svůj zájem o Ruskina a sympatie k jeho duchovnímu ladění, současně jej vnímají a interpretují nezaujatě a kriticky. Třebaže každý z autorů hodnotí Ruskina poněkud odlišně, vesměs se shodují na vystižení podstatných rysů jeho osobnosti – na jedné straně entuziasmu a uměleckém talentu nikoliv průměrném, na straně druhé pak určitém dogmatismu a sebestřednosti, které se zračily jak v jeho díle, tak osobním životě. Ruskin byl člověkem, který díky své originalitě rozhodně neměl snadný život, ale stejně tak jeho současníci a nejbližší neměli snadný život s ním. Recenzovaná monografie není žádný školometský suchopár: při zachování veškeré akademické korektnosti nabízí poutavé čtení a živý vhled do autorova duchovního a tvůrčího světa. Z toho potom logicky vyplývá vyzvedání těch Ruskinových myšlenek, které se dnes, v době ekologické i ekonomické krize, mohou opět stát aktuálními a navýsost moderními (využívání alternativních zdrojů, družstevnictví a soběstačnost nezávislých komunit, cenné postřehy o památkové péči, stejně jako o destruktivních důsledcích průmyslové civilizace). Překvapivě se tak ukazuje, že myslitel ve své době mnohdy nekriticky adorovaný a poté nezaslouženě zapomenutý není žádnou fosilií z muzea filosofických starožitností či utopickým romantikem a krasoduchem z lepší společnosti, ale svou kurážnou a nespoutanou autenticitou má co říci i člověku jedenadvacátého století. Za zvlášť cenný lze pokládat Ruskinův vztah ke krajině a jeho neotřelou schopnost pohledu na ni, ať již v kunsthistorické reflexi krajinářství či v realitě. Ukazuje se tak, že v době dnešního oživeného zájmu o téma krajiny v českém prostředí stojí za to Ruskina číst a interpretovat. Za mimořádně hodnotnou, originální a přínosnou lze považovat závěrečnou kapitolu věnovanou recepci Ruskina v české kultuře. Vedle veličin, jako jsou F. X. Šalda, Karel Čapek, Emanuel Rádl či Josef Šafařík, se autoři vracejí i k postavám, které upadly do zapomenutí ještě mnohem hlubšího než samotný Ruskin.

Monografie nemůže nezaujmout rovněž velmi kvalitní formální stránkou. Ocenění si zaslouží fakt, že v dnešní době literární nadprodukce v akademické sféře, kdy se v honbě za publikačními body chrlí knihy nevalné obsahem a laciné svým provedením, si autoři dali práci, aby apoštolovi vkusu a krásy, velkému estetikovi Ruskinovi vzdali hold i důstojnou výpravou své knihy. Ta je na první pohled patrná nejen z graficky originální a vkusné obálky, ale i z řady kvalitních fotografií, stejně jako z černobílých reprodukcí kreseb. Většinu z nich tvoří Ruskinovo vlastní malířské dílo, reprodukce knih či architektonických děl – buď jeho vlastních, nebo jím inspirovaných (např. Přírodovědecké muzeum v Oxfordu nebo známá vila Františka Bílka na pražských Hradčanech).

Třebaže se na monografii podíleli hned tři autoři, jedná se skutečně o promyšleně zkomponované, vnitřně propojené jednotné dílo, nikoliv o sborníkový slepenec, což je útvar, který je dnes neduhem velké části kolektivních monografií. To se projevuje i v až učebnicově přehledné struktuře textu, jakož i v poznámkovém aparátu, který text nezotročuje, ale vhodně mu slouží. Stejně tak si uznání zaslouží neobyčejný rozsah mnohojazyčné sekundární literatury i fakt, že autoři si zjevně dali práci s prostudováním celého Ruskinova originálního díla. Což je o to úctyhodnější, pokud si uvědomíme, že do češtiny z něj byla přeložena jen malá část. S výjimkou několika drobných jazykových překlepů a tiskařských chyb není monografii co vytknout. Závěrem nezbývá než vyjádřit naději, že pokud by autoři lehce omezili tematické zaměření na přírodu a naopak podrobněji prostudovali a analyzovali Ruskinovu osobní korespondenci i archivní materiály vztahující se k jeho životu a dílu, mohla by vzniknout monografie skutečně biografická a kulturně historická – aneb jak se kdysi krásně říkalo duchovědná. Ruskinův dramatický život, stejně jako překvapivé návraty jeho zdánlivě starosvětských a konzervativních myšlenek, nabývajících v postmoderním věku na naléhavé aktuálnosti, stejně jako osvědčená kvalita i erudice autorů skýtají záruku, že by to bylo čtení nejen záslužné a poučné, ale i skutečně inspirativní a napínavé v tom nejlepším slova smyslu.

Lubor Kysučan